

Couleur locale bij transformatie jeugdzorg in Scherpenzeel:

Elkaar vinden & verbinden,
om maatwerk te bieden voor ondersteuning in
opvoeden en opgroeien van kinderen (jeugdhulp)

Gemeente Scherpenzeel, februari 2013

1. Inleiding

In de nieuwe wet krijgt de gemeente jeugdhulpplicht. Dit betekent dat de gemeente moet zorgen voor¹:

- “Kwalitatief en kwantitatief toereikend aanbod vrijwillig/ gedwongen kader
- Zorgen dat ieder kind, dat in enigerlei vorm jeugdhulp nodig heeft, dat krijgt”.

Daarnaast willen we inhoudelijk een andere koers inslaan. Een koers waarbij het vooral belangrijk is om het proces van hulp en ondersteuning bij het opvoeden en het opgroeien voor ouders, kinderen en jongeren te vereenvoudigen en te versnellen.

De transitie gaat gepaard met een enorme bezuiniging: aanvankelijk betrof de bezuiniging ca. 10%, maar met het regeerakkoord komt de bezuiniging uit op ca. 15-20%.

De regionale en lokale visie zijn parallel aan elkaar opgesteld en zijn complementair aan elkaar. Vanuit de gedachte dat vanuit de lokale omgeving het best maatwerk geboden kan worden is gekozen voor het uitgangspunt: lokaal wat lokaal kan, regionaal als het (voor Scherpenzeel) meer voordeel biedt.

In deze lokale notitie benoemen we de lokale waarden, uitgangspunten en ideeën die voor Scherpenzeel belangrijk zijn. Binnen deze visie is bovendien rekening gehouden met de uitgangspunten van de nota Maatschappelijke Ondersteuning, welke momenteel binnen Scherpenzeel wordt opgesteld.

1.1 Huidig tijdsbeeld rond jeugdzorg

Uit onderstaand citaat om een tijdsbeeld te illustreren van de huidige beleidsomgeving volgt een pleidooi om **meer ruimte te bieden aan betrokken professionals en beroepskrachten en om een sterke eerstelijns jeugd- en gezinszorg vorm te geven**.

Het citaat is (grotendeels) afkomstig uit het rapport ‘ontzorgen en normaliseren’, opgesteld door Raad voor maatschappelijke ontwikkeling (april 2012) :
“Er is een politiek ontstaan waarin jeugdbeleid in het teken is komen te staan van veiligheidsbeleid en waarin gezinsbeleid als bemoeizorg wordt beschouwd. Deze beweging is te verklaren vanuit een samenleving waarin afwijkend gedrag en risico's steeds minder geaccepteerd zijn en waarin de roep om verantwoording groter is geworden (het zogeheten Savannah-effect). De samenleving verwacht dat de overheid bij problemen in een gezin niet aan de zijlijn blijft staan, maar daadkrachtig ingrijpt (Hermanns 2009).

¹ Concept-wettekst zorg voor jeugd.

Tegelijkertijd is in de samenleving ook een sterke afkeer ontstaan van enige vorm van paternalisme of bemoeizorg. De overheid moet vooral op afstand blijven en zich niet bemoeien met opvoeding. Deze twee ontwikkelingen plaatsten de overheid in een fuik van óf op afstand blijven óf ingrijpen in gezinnen.

Het beleid van meten, monitoren en beheersen leidde tot superspecialisatie² en onbedoeld tot een verzwakking en verschuiving van lichtere vormen van begeleiding naar de zwaardere hulpverlening (Van Bussel 2011).

Het gevolg is dat kwetsbaarheid als het ware buiten het normale samenleven geplaatst wordt. Als een gezin in een kwetsbare situatie terechtkomt, volgt er al snel doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening. De vraag hoe de samenleving zelf om kan gaan met gezinnen die tegen problemen aanlopen, blijft vaak achterwege. Een dergelijk systeem haalt kwetsbare gezinnen uit de samenleving en plaatst hen via een bureaucratisch systeem in het zorgcircuit.”

Een tegenstroom komt inmiddels op gang, de Raad voor maatschappelijke ontwikkeling pleit in haar rapport dan ook voor:

- Het tegengaan van onnodig problematiseren en etiketteren (normaliseren)
- Kwetsbare gezinnen hebben naast een veilige en stimulerende opvoedomgeving ook een vorm van zorg nodig die de eigen kracht weet te versterken en de sociale omgeving kan activeren en benutten (ontzorgen).

1.2 Snellere inzet van passende ondersteuning

Hoofddijn wat we in Scherpenzeel met transformatie jeugdzorg willen bereiken, welke overeen komt met regionale visie: snellere inzet van passende jeugdhulp (juiste zwaarte en effectief).

Dit betekent:

- Snel tot passende ondersteuning komen en inzetten (van begin tot eind).
- Zet maximaal in op (tijd van) professional voor kind/ gezin en geef deze ruimte en body (juiste vaardigheden/ kennis en tools) om zijn/ haar werk te doen.
- Wanneer veiligheid van kind in geding is direct opschalen.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 treft u een korte samenvatting aan van de lokale visie met de beleidsuitgangspunten die gevraagd worden vast te stellen.

² Het signaleren en aanwijzen van problemen is bovendien lucratief doordat er een bonus is komen te staan op het vinden van stoornissen. Aanvullende middelen komen pas vrij als gezinnen of kinderen zijn gediagnosticeerd: zo krijgt een school bijvoorbeeld pas extra geld als ADHD is aangetoond.

Hoofdstuk 3 geeft een beschrijving hoe de gemeente Scherpenzeel de transformatie van de jeugdzorg voor ogen heeft: de stip op de horizon.

Hoofdstuk 4 gaat dieper in op hoe maatwerk in ondersteuning vorm kan krijgen.

Hoofdstuk 5 beschrijft de sturingsvisie van de gemeente en hoe het organisatorisch uit kan gaan zien, inclusief hoe de coördinatie van zorg vorm kan krijgen.

In bijlage 1 staan o.a. de uitgangspunten van de nota Maatschappelijke Ondersteuning benoemd, de beschrijving van de opvoedingssituaties op hoofdlijnen. Bijlage 2 geeft definities van gebruikte afkortingen en in bijlage 3 staan de cijfers van de jeugdzorg in Scherpenzeel in het kort.

In de tekst staan deze uitgangspunten steeds beschreven. Daarna volgt steeds een “mogelijke doorkijk”: geprobeerd is een beeld te schetsen wat de gestelde uitgangspunten mogelijk voor de praktijk kunnen betekenen. Bewust is gekozen voor het woord mogelijk: omdat dit op basis van wetgeving, nieuwe inzichten/ bestuurlijke keuzes in de loop van de tijd nog aangepast kan worden.

2. De lokale visie in het kort

Beleidsuitgangspunt 1:

Hoofddoel wat we in Scherpenzeel met transformatie jeugdzorg willen bereiken is: **een snellere inzet van passende jeugdhulp (juiste zwaarte en effectief)**

Dit betekent: (a) Snel tot passende ondersteuning komen en inzetten (van begin tot eind). (b) Zet maximaal in op (tijd van) professional voor kind/ gezin en geef deze ruimte en body (juiste vaardigheden/ kennis en tools) om zijn/ haar werk te doen. (c) Wanneer veiligheid van kind in geding is direct opschalen.

Beleidsuitgangspunt 2:

Het vergt een cultuur van: 'vraaggericht (en waar gewenst & mogelijk preventief) maatwerk bieden bij opgroeï en opvoedvragen, met flexibele mogelijkheid van aanpassen als de situatie daar om vraagt, waarbij het kind/ gezin aan zet is en de professional als integrale coach voor het kind/gezin optreedt.'

Maar bovenal willen we de bestaande Scherpenzeelse cultuur van binden en verbinden vasthouden: korte lijntjes tussen professionals behouden en behouden van vertrouwensrelatie tussen professionals onderling en het vertrouwen van ouders/kind in professional, ook bij een verdere professionalisering.

Beleidsuitgangspunt 3:

Professionals werken vanuit gedeelde uitgangspunten:

- Vindplaatsgericht, laagdrempelig en uniformiteit in uitstraling
- Vraaggericht (kind & gezin staan centraal), waar mogelijk preventief & oplossingsgericht
- Gezinscoördinatie & ketenregie
- Integraal
- "Naast gezin staan" en benutten 'Eigen kracht'

Beleidsuitgangspunt 4:

Lokaal wat lokaal kan, regionaal als het voor Scherpenzeel meer voordeel biedt (dit is uitgebreid omschreven in bijlage 2 van de regionale visie 'elke jeugdige telt en doet mee').

Beleidsuitgangspunt 5:

Passende jeugdhulp, oftewel maatwerk in (opvoed-) ondersteuning bieden en coördinatie van zorg daar op afstemmen:

- Gewoon opvoeden (ca. 80% van de gezinnen)

- Duwtje in de rug bij opvoedingsspanning (ca. 15% van de gezinnen)
- Coachen bij opvoedcrisis (ca. 4,5% van de gezinnen)
- Ingrijpen bij opvoednood (ca. 0,5% van de gezinnen)

Beleidsuitgangspunt 6:

Het CJG speelt vanuit de lokale visie, aanvullend op functie die het CJG nu al vervult als basisstructuur, een belangrijke rol wanneer jeugdhulp de verantwoordelijkheid van gemeenten wordt: het CJG is de toegangspoort voor kind/ouders, maakt een risico-taxatie, bepaalt de inzet van jeugdhulp en volgt deze en zorgt daarbij voor gepaste gezinscoördinatie (met één gezinsplan).

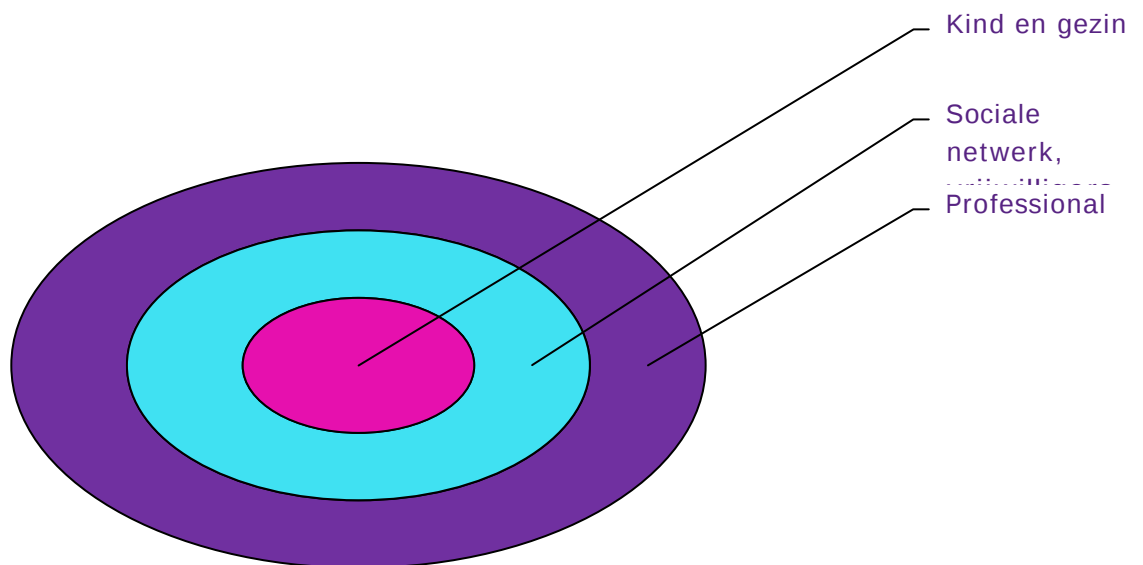
Met de transformatie wordt een nieuwe koers van normaliseren en ontzorgen ingeslagen. Terwijl we blijven pleiten voor preventie: aanpak van lichte problematiek voorkomt immers zware problematiek. Deze visie beoogt dan ook een voortzetting van de reeds door het CJG ingezette versterking van de basisstructuur.

Tot slot:

De decentralisatie jeugdzorg betekent ook een forse bezuiniging (van zo'n 15-20% van het huidige budget). Dure gespecialiseerde zorg zal dus waar dit niet nodig is vermeden moeten worden.

3: Stip op de horizon

3.1 Kind en gezin staan centraal

De hulpvraag of ondersteuningsbehoefte van de jeugdige en ouder staat centraal, niet het aanbod.“

3.2 Sterke basisstructuur

Om de tweede lijn te ontlasten en de kosten in te perken is een verbetering van de basisstructuur, als samenhangende zorgstructuur, noodzakelijk.

De decentralisatie van de jeugdzorg vraagt een stevige basis op preventie, (vroeg-) signalering en (niet-geïndiceerde) ondersteuning. Dat betekent dat de basisstructuur op het moment van overdracht van de jeugdzorg naar gemeenten in al haar facetten hiervoor gereed moet zijn.

3.3 Gedeelde uitgangspunten

De stuurgroep CJG Scherpenzeel heeft in juli 2012 de volgende uitgangspunten gedefinieerd:

Vindplaatsgericht, laagdrempelig en uniformiteit in uitstraling

Ouders, jeugdigen, professionals en vrijwilligers kunnen gemakkelijk terecht met vragen of advies op het gebied van opgroei- en opvoedondersteuning. Voor met name enkelvoudige vragen moet het CJG aantrekkelijk gemaakt worden om er met je vragen te komen.

Bij vragen of problemen richten ouders en jeugd zich meestal in eerste instantie op het eigen sociale netwerk: de leidster, leerkracht, of mentor. De partners in het CJG kunnen daarop inspelen door activiteiten en aanwezigheid op laagdrempelige locaties te faciliteren. Activiteiten van een CJG (bijv. inlooppunt) kunnen worden georganiseerd op plekken waar ouders, kinderen en jongeren al komen: op een school, peuterzaal of kinderdagverblijf. Wanneer met leerkrachten of peuterleidsters over de dagelijkse omgang met de kinderen wordt gesproken, blijken ouders soms onzeker over hun eigen aanpak en kan op een heel natuurlijke manier de weg gewezen worden naar een steuntje in de rug door het CJG. Zorg daarbij voor 'bekende gezichten', waarbij ook vertrouwen in continuïteit van de professionals belangrijk is.

Naast fysieke bereikbaarheid zijn ook internet/ sociale media voor de bereikbaarheid van het CJG belangrijk. Zeker als het gaat om het bereiken van jongeren. Bovendien gaat het niet alleen om de fysieke bereikbaarheid, maar ook over hoe snel je geholpen wordt en of je daar tevreden over bent. Als je pas 'over twee weken' geholpen wordt, dan kom je niet snel terug. Een ouder/ kind komt alleen terug als hij/zij het gevoel heeft te zijn begrepen en geholpen.

Ook speelt communicatie hierbij een rol. De bedoeling is dat ouders en jongeren het CJG gaan zien als een vanzelfsprekende voorziening waar je met al je vragen rond opvoeding en opgroeien terecht kan. Daar moet je niet alleen naar handelen, maar hier ook op consequente wijze over communiceren.

Vraaggericht, waar mogelijk preventief & oplossingsgericht

De behoefte van kind/ gezin is het vertrekpunt, niet het aanbod. Vraaggericht en oplossingsgericht werken betekent: inzet van lichte ondersteuning waar dat kan, zwaar waar nodig en ingrijpen daar waar dat in belang van de veiligheid van het kind moet.

Vroegtijdige ondersteuning en hulp is gericht op het voorkomen dat jeugdigen en hun ouders gebruik (moeten) maken van (zeer) specialistische of ingrijpende vormen van jeugdhulp.

Kort en oplossingsgericht waar mogelijk, langdurig als de problematiek daarom vraagt en middels stut en steun als dat gezinnen helpt voorkomen om iedere keer weer in problematiek te verzanden.

Gezinscoördinatie & ketenregie

Als er op verschillende gebieden zaken spelen in een gezin is een regievoerder nodig, maar coördinatie van zorg werkt nog niet altijd goed in de praktijk: toewijzen regievoerder op basis van visie hapert nog wel eens en professionals

weten nog niet altijd van elkaar wat er speelt. Daarbij komt dat het principe één gezin, één plan in de praktijk nog niet echt werkt (te veel schotten, wat mede ook veroorzaakt wordt door verschillende financieringsstromen in de jeugdzorg).

In hoofdstuk 4 wordt de visie beschreven hoe de regiefunctie in de nieuwe situatie, wanneer jeugdhulp gedecentraliseerd is, ingevuld wordt. Bovendien moet de keten compleet zijn, op dit moment missen vaak nog organisaties, zoals bijvoorbeeld de verloskundige.

Integraal

Een goed intersectorale afstemming is nodig zodat instellingen en professionals die werkzaam zijn in de zorg, onderwijs en participatie, beter hun inspanningen op elkaar kunnen afstemmen om een zo efficiënt en effectief mogelijke hulp aan jongeren en hun ouder te realiseren.

In een gezinsplan worden niet alleen opvoedvragen opgenomen maar ook andere vragen/ problemen die in een gezin spelen, zoals bijvoorbeeld schuldenproblematiek etc..

“Naast gezin staan” en benutten ‘Eigen kracht’

Naast ouders/ gezin staan betekent dat met ouders wordt gesproken in plaats van dat professionals over ouders praten. Dit toont respect richting ouders en zal het draagvlak bij de ouders versterken om mee te werken en zelf actief te zijn in het vinden en komen tot oplossingen.

De mate van zelfredzaamheid van kinderen en ouders wordt gekozen als vertrekpunt. Het moet voor ouders en professionals vanzelfsprekend zijn dat ouders zelf de regie nemen en houden over de opvoeding van hun kinderen (tenzij regie van de ouders een onverantwoord gevaar voor het kind oplevert). Ouders/ jeugdigen leren op hun eigen vaardigheden te vertrouwen. De hulpverlening moet complementair werken aan de eigen kracht van het kind/ gezin en hun sociale netwerk³. Het betreft een positieve benadering: kijken wat er in het gezin wel goed gaat! Tegelijkertijd moet een professional ook aan kunnen voelen wanneer de grenzen van de eigen kracht zijn bereikt.

Dit impliceert ook dat de hulpverlening zoveel mogelijk wordt verleend in de omgeving van het kind, thuis, op school of in de buurt. Ondersteuning zal in eerste instantie en zo mogelijk gericht zijn op herstel van de eigen regie.

³ In het (concept-) wetsvoorstel Jeugdwet is bepaald dat de gemeente niet gehouden is om aan een specifieke jeugdige hulp te bieden als deze de problemen zelf of met behulp van hulp uit het eigen netwerk kan oplossen.

Stip op horizon:

Een cultuur van vraaggericht (en waar gewenst & mogelijk preventief) maatwerk bieden bij opgroeï en opvoedvragen, met flexibele mogelijkheid van aanpassen als de situatie daar om vraagt, waarbij het kind/ gezin aan zet is en de professional als integrale coach voor het kind/gezin optreedt. Hierbij blijft het hele traject van probleembesef tot moment dat het kind/ gezin zelf weer zonder ondersteuning verder kan in beeld.

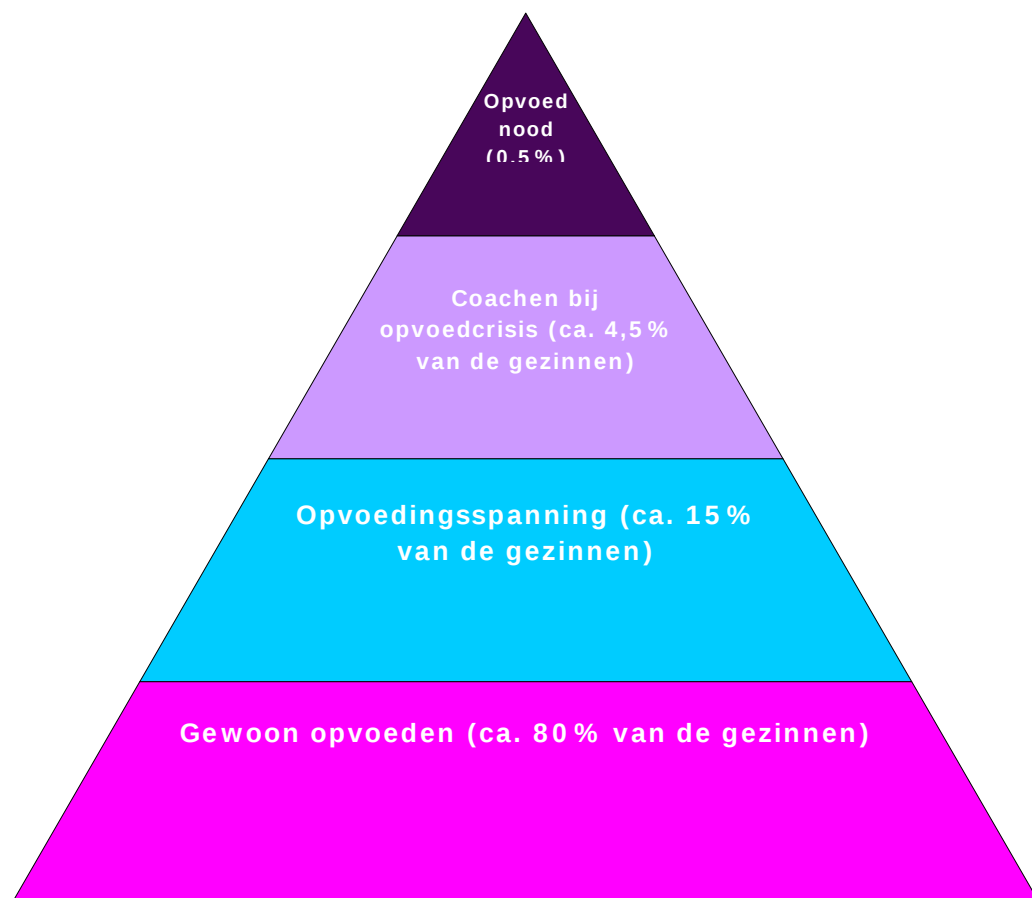
4. Maatwerk in ondersteuning

In onderstaande is de beschrijving van de (opvoed-) ondersteuning gekoppeld aan de onderdelen van de opvoedpiramide. Achtergrond hiervan is dat volgens de visie van de gemeente Scherpenzeel, al verwoord in de nota Centrum Jeugd en Gezin (2010): “ingezette activiteiten en interventies zo licht of zo zwaar moeten zijn als de ondersteuningsbehoefte van een ouder, jeugdige of gezin is. Lichte interventies worden ingezet waar mogelijk, zwaardere waar nodig en ingrijpen waar noodzakelijk (ook wel aangeduid met ‘Stepped care’).”

4.1 (Opvoed-) ondersteuning betekent maatwerk

Dit uitgangspunt vraagt om een gevarieerd repertoire aan lokaal en regionaal beschikbare activiteiten en interventies waarbij mogelijkheden zijn voor verschillende leeftijdscategorieën en doelgroepen (van laagdrempelige informatieverstrekking tot en met bemoeizorg) en een flexibele op- en afschaling als de situatie daar om vraagt.

Figuur 1. Opvoedpiramide

De pedagogische CivilSociety

De pedagogische civil society vloeit voort uit het begrip 'Civil Society': de vrijwillig samenwerkende gemeenschap van burgers (Commissie Toekomst Lokaal Bestuur, 2006). Deze gaat over de formele, zowel als de informele verbindingen tussen burgers. Zij duidt op de gemeenschappelijke en vrijwillige activiteiten van burgers rond het grootbrengen van kinderen en jongeren en vindt zijn basis in de verbanden tussen familie, vrienden, buurtgenoten en hen die rond kinderen en jongeren staan. De kracht van de pedagogische civil society bepaalt de kwaliteit van het samenleven in de woonomgeving en het opvoedingsklimaat. Bepalende elementen daarin zijn:

- ☐ kwaliteit van sociale relaties;
- ☐ groepslidmaatschap, formele en informele netwerken;
- ☐ gedeelde normen;
- ☐ de mate van onderlinge vertrouwdeheid (publieke familiariteit);
- ☐ wederkerigheid;
- ☐ inzet voor de gemeenschap;
- ☐ een gemeenschappelijk belang.

A- Gewoon opvoeden (ca. 80% van de gezinnen)

Bij 80% van de gezinnen is sprake van gewoon opvoeden. Het gezin kan het zelf oplossen, mogelijk met behulp van sociale omgeving. Dit is de basis: het streven is een 'Pedagogische Civil Society', waarbij gezinnen bouwen aan een sterke basis, gedragen door hun eigen sociale netwerk. Ouders zijn primair verantwoordelijk voor het bieden van veiligheid, opvoeding en ontwikkelingskansen aan hun kind. Maar het gezin is, vanuit het kind gezien, niet de enige

plaats waar het opgroeit. Samen zorgen school, kinderopvang, jeugdverenigingen (zoals sport, scouting, muziek, cultuur), kerk, jeugdwerk, JOS-activiteiten etc. voor verschillende omgevingen en situaties waarin kinderen en jongeren leren en ervaringen opdoen, zodat zij zich optimaal en positief kunnen ontplooiën tot betrokken en actieve volwassenen. Alle bij een kind/ jongere betrokkenen spelen hierbij een rol: "It takes a village to raise a child". Dit kan bijdragen aan het normaliseren van opvoedvragen. Het versterken van het opvoedklimaat sluit aan bij preventief jeugdbeleid: niet wachten met ingrijpen tot er zich daadwerkelijk problemen hebben voorgedaan, maar proberen te voorkomen dat die probleemsituaties ontstaan.

Daar waar nodig kunnen ouders/kinderen in de directe omgeving, bij het Centrum voor jeugd en Gezin terecht voor informatie, advies en ondersteuning. Ondersteuning kan zowel groepsgewijs (bijvoorbeeld thema-avond voor ouders of sociale vaardigheidstraining voor kinderen) als individueel (bijvoorbeeld vragen over bedplassen of vraag van ouder wat te doen bij vermoeden van stelen door puber) zijn.

De ondersteuning kan gegeven worden door vrijwilligers en/of betaalde professionals of door ouders onderling:

- Binnen het CJG werken professionals aan wie deze vragen gesteld kunnen worden.
- Inmiddels is er in Scherpenzeel een groep ouders die contacten met elkaar heeft over vragen die ze hebben en met elkaar willen delen over hun pubers.

Wat betreft vrijwilligers gebeurt er uiteraard al erg veel binnen sportverenigingen, kerken, scouting etc en niet te vergeten zijn er veel mensen

in Scherpenzeel die als mantelzorger veel betekenen voor gezinnen. Onlangs is in samenwerking met gemeente Woudenberg een 'maatjesproject' gestart, wat misschien een mooie eerste stap is om vrijwilligers en zorg rond kinderen nog meer te verbinden. Ook hebben enkele ouders aangegeven zich wellicht op één of andere wijze te willen inzetten voor het CJG van Scherpenzeel.

-B- Duwtje in de rug bij opvoedingsspanning (ca. 15% van de gezinnen)

Een gezin wordt als kwetsbaar gedefinieerd als er vier of meer risicofactoren (zoals werkloosheid, alleenstaand ouderschap, lage opleiding en armoede) aanwezig zijn. In 2010 viel op basis van bovengenoemde definitie 15% van het totaal aantal gezinnen met thuiswonende kinderen als kwetsbaar aan te merken. Deze gezinnen lopen een verhoogde kans op het ontstaan van opvoed- en ontwikkelingsproblemen bij kinderen.

De groep kwetsbare gezinnen is heel divers in termen van oorzaken en problemen. Risico's doen zich in allerlei vormen en gedaanten voor. Uitgaande van hun definitie van vier of meer risicofactoren komen de onderzoekers uit op ongeveer 90 verschillende combinaties van vier of meer risicofactoren, en ruim een derde van de gezinnen heeft een unieke combinatie hiervan.

Veel gezinnen zullen die vragen op eigen wijze, met hulp van familie, vrienden, andere ouders of burens oplossen. Of zij vinden zelf de weg naar de hulpverlening. Een deel van de gezinnen heeft echter een vorm van ondersteuning nodig, omdat hun vragen complexer zijn, zij zelf niet voldoende draagkrachtig zijn of hun sociale netwerk beperkt is. Bij sommige gezinnen en kinderen is de balans tussen draaglast en draagkracht (tijdelijk) kwetsbaar.

Bij opvoedingsspanning is wel ondersteuning nodig, maar het blijft bij vragen beantwoorden en lichte vormen van hulp. Pas wanneer gezinnen met problemen kampen waarbij het niet lukt deze zelf of met hun netwerk op te lossen, dan is er snelle, korte en gepaste hulp nodig om tot herstel te komen van de gewone situatie.

Zorgen voor passende (opvoed-) ondersteuning⁴: stimuleren en beschikbaar hebben van lichte vormen van opvoedondersteuning.

De laatste jaren ligt er veel nadruk op de opvoedingsonzekerheid van ouders. In 2008 zei 36 procent van de ouders met thuiswonende kinderen zich wel eens zorgen te hebben gemaakt over de opvoeding of ontwikkeling van een of meerdere van hun kinderen, zo blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Omdat veel strubbelingen normaal zijn, behoort het omgaan ermee tot de gewone opvoedingstaak van ouders en (mede)opvoeders. Maar dat betekent niet dat zij het zelf maar moeten uitvinden. Het is belangrijk dat ouders en (mede-) opvoeders indien nodig een steuntje in de rug krijgen en versterkt worden in hun opvoedtaken.

⁴ Tekst van inleiding is afkomstig uit: Ontzorgen & normaliseren, p9 en p 16.

Van groot belang is het daarom een goed basisaanbod aan opvoedondersteuning beschikbaar te hebben. Het Nederlands Jeugdinstituut heeft een inschatting gedaan wat de top 10 van veelvoorkomende (beginnende)problemen is waar opvoedingsondersteuning op moet aansluiten⁵.

Professionals (o.a. CJG-medewerkers) dienen veel voorkomende vragen van ouders te kunnen beantwoorden en ouders alledaagse hobbels in het groeiproces van jeugdigen te laten nemen, zonder deze strubbelingen direct als probleem te bestempelen. De opvoedingsondersteuning reikt daarvoor kennis en handvatten aan. Ze investeert in de pedagogische basiscompetenties van de (mede)opvoeders – thuis, in de kinderopvang en op school - en het versterken van de pedagogische kwaliteit van de sociale netwerken in de directe leefomgeving.

De opvoedingsondersteuning is daarbij niet alleen gericht op het voorkomen en vroegtijdig verhelpen van problemen, maar ook op het bevorderen van de algehele kwaliteit van de opvoeding.

Een uitdaging is dat deze vormen van opvoedondersteuning per 1.1.2015 geboden kunnen worden en het klimaat en werkwijze van professionals er ook op gericht is deze in te zetten.

-c- Coachen bij opvoedcrisis (ca. 4,5% van de gezinnen)

Naar schatting 4,5% van de gezinnen die te maken hebben met meerdere hulpverleners en instanties redden het (tijdelijk) niet om zelf alle afstemming te organiseren. Bij een opvoedcrisis, waarbij een gezin (tijdelijk) niet in staat is de regie over het gezin te voeren is iemand in het gezin nodig die:

- Ervaring heeft met meervoudige (complexe) problematiek
- Voldoende tijd beschikbaar voor begeleiding en ondersteuning van het gezin (wat zeker in het begin soms erg arbeidsintensief is).
- Deze hulp is soms heel praktisch, maar soms ook met name het coördineren van andere hulpverlening voor het gezin.

Soms is er iets aan de hand met het kind, de ouders of met de sociale context van het kind waardoor er meer nodig is dan het basisaanbod van opvoedondersteuning. Denk daarbij aan intensievere, ambulante hulp, deeltijd daghulp, deeltijd residentiële hulp, deeltijdplaatsing in pleegzorg en speciale onderwijsvoorzieningen.

Ook hier is het van belang dat de eigen kracht en mogelijkheden centraal staan en dat er veel aandacht is voor de versterking van het zelfoplossend vermogen van jeugdigen en (beroeps-)opvoeders. Bovendien moet de hulp zich richten op een versterking van het kind in zijn sociale context. De hulp komt dan ook zoveel mogelijk naar de jeugdige en zijn opvoeders toe. Bij dit alles blijft de oorspronkelijke opvoedingscontext intact en is alle hulp gericht op ‘herstel van het gewone leven’.

⁵ Bron: www.nji.nl. zie bijlage 1 voor een opsomming van deze top 10.

Daarnaast zijn sommige jeugdigen/ gezinnen gebaat bij langdurige laagfrequente basishulp aan jeugdigen of gezinnen (stut en steun). Zo'n "stut en steun" aanpak heeft als doel om de (gezins-) situatie stabiel te houden en/of nieuwe escalatie van problemen te voorkomen. Het gaat om gezinnen en of jeugdigen die zonder die hulp niet in staat zijn zelfredzaam te zijn of blijven. De begeleiding kan een preventieve insteek hebben, maar ook als sluitstuk voor zorg en ondersteuning worden ingezet.

De decentralisatie jeugdzorg betekent ook een forse bezuiniging. Dure gespecialiseerde zorg zal ook in dat opzicht waar dit niet nodig is vermeden moeten worden.

-d- Ingrijpen bij opvoednood (ca. 0,5% van de gezinnen)

Bij opvoedingsnood- en -crisis is de veiligheid van het kind in geding en is specialistische hulp nodig. Het kan bijvoorbeeld gaan om psychologische hulp, of in geval van onveilige situaties om een (tijdelijke) uithuisplaatsing. Als de veiligheid van de kinderen in het geding is, heeft het kind bescherming nodig en zal de zorg dwingend moeten worden opgelegd aan ouders.

Van opvoedingsnood is sprake wanneer er (een vermoeden van) kindermishandeling is, justitie bij kind/gezin betrokken is, een kind dat onder toezicht is gesteld of wanneer de problematiek uit de hand loopt en ouders zwakbegaafd zijn of als ouders en/of jongeren niet te motiveren zijn.

Vanuit Scherpenzeel zien we graag dat deze taak bovenlokaal wordt uitgevoerd (mede vanwege het laagdrempelige karakter dat wij aan het CJG willen blijven geven). Dit zal bij het opstellen van de regionale nota van uitgangspunten in 2013 voor Scherpenzeel een punt van aandacht zijn.

5. Invulling regie op de jeugdhulp door gemeente

Het CJG speelt een belangrijke functie in de uitvoering van de huidige wetgeving over preventief jeugdbeleid waarbij de regierol is toebedeeld aan de gemeente.

In de huidige situatie vervult het CJG al de volgende functies:

- Basistakenpakket Jeugdgezondheidszorg heeft een centrale functie in het CJG.
- 5 WMO-functies hebben een centrale rol in het CJG (informatie en advies, signalering, toeleiding naar hulp, licht pedagogische hulp en coördinatie van zorg).
- Er vindt vanuit het CJG afstemming plaats met Bureau Jeugdzorg en het onderwijs (m.n. via de zorg- en adviesteams).
- Er is een fysiek inlooppunt in de gemeente

Het CJG speelt nu in elk geval al een belangrijke rol voor het grootste deel van de gezinnen: gewoon opvoeden (i.s.m. JOS) en opvoedingsspanning. Dit betreft samen ca. 95% van de gezinnen.

Nu de transitie jeugdzorg in aantocht is betekent dit ook dat een aantal veranderingen nodig is in het hele systeem van jeugdhulp (denk bijvoorbeeld aan het vervallen van Bureau Jeugdzorg).

Zo is in de concept wettekst voor de jeugdzorg opgenomen dat de gemeente het voorportaal wordt van de jeugdzorg. Wat de rol en betekenis van een dergelijk voorportaal is wordt slechts op hoofdlijnen beschreven in de nieuwe wet. De vormgeving zal aan de lokale gemeenten worden overgelaten. Dit hoofdstuk geeft een doorkijkje hoe dat er uit gaat zien op basis van hoe de gemeente Scherpenzeel dat op dit moment ziet.

Bij de voorbereiding van het experiment ambulante jeugdzorg zonder indicatie werd deze poortfunctie als volgt omschreven⁶:

- aan de “voorkant” door een goede relatie met de partners in het voorliggende veld (de cruciale vindplaatsen als gezondheidszorg, scholen, politie, maatschappelijk werk, ed.);
- als “verdeelstation” dat op een deskundige en verantwoorde manier zorgt dat aangemelde casussen in het goede vervolgtraject komen;
- als “achterkant” door goede relaties te hebben met al die partners die in de eventueel benodigde vervolgzorg een rol spelen.

Een grote uitdaging bij de transformatie jeugdzorg is om het CJG te blijven positioneren als laagdrempelig centrum waar je terecht kan met al je vragen over opgroeien en opvoeden.

⁶ Waarbij het CJG deze poortfunctie werd toegedicht in het regeerakkoord van het vorige kabinet wordt dit in de concept-wettekst nu niet specifiek als functie van het CJG benoemd maar een functie die de gemeente moet invullen.

5.1 Hoe bewaar je als gemeente het overzicht van alles wat er speelt?

Centraal punt aan informatie over jeugdhulp

De gemeente is in de toekomst eindverantwoordelijk voor het geheel aan jeugdzorg/hulp. Op de één of andere wijze zal de gemeente daarom overzicht moeten houden wat er allemaal op het gebied van opvoeden en opgroeien in gemeente speelt.

Verbindende schakel in het netwerk

Nu vervult het CJG de verbindende schakel in het gehele netwerk van jeugd voor de taken waar de gemeente nu al verantwoordelijk voor is (JGZ en WMO-taakvelden). Straks vervult een gemeentelijke organisatie⁷ deze functie voor het hele pallet aan jeugdhulp.

Er zal een lokaal punt moeten zijn waar de gemeente het overzicht kan houden op 'het reilen en zeilen van de jeugdhulp'. Dit betekent niet dat alle inzet van hulp ook door gemeentes apart georganiseerd moeten worden en dat het losse eenheden zijn. Het CJG is het lokale punt dat nu het overzicht behoudt voor de 0e en 1ste lijn, dit kan uitgebreid worden voor de gehele jeugdhulp.

5.2 Toegangspoort voor gezin/ kind

Eén toegangspoort voor vragen over opvoeden en opgroeien

Wanneer er één toegang is voor alle vragen over jeugd/ gezin dan is dat voor de ouders (c.q. jongere) overzichtelijk. Voor allerlei professionele organisaties die bij kind/ gezin betrokken zijn biedt dit ook duidelijkheid: van daaruit kan ik vragen verwachten en daar kan je ook als professional terecht met je vragen. En ook juist voor allerlei andere organisaties die betrokken zijn bij kinderen is het duidelijk dat ze met signalen of vragen bij dit centrale punt terecht kunnen. Contacten worden opgebouwd met centrale figuren binnen al deze organisaties (werken met “vooruitgeschoven posten”).

Bereikbaar en laagdrempelig:

Die toegang kan het best dichtbij de vindplaatsen georganiseerd worden: daar waar ouders /kinderen zich in het dagelijkse leven bevinden, zoals bijv. school of peuterspeelzaal.

⁷ Voor het gemak noemen we deze lokale organisatie in dit stuk verder het CJG, maar of het die naam behoudt moet nog afgewogen worden en in elk geval zal het CJG door de transitie een nieuwe invulling krijgen. Afspraak met kernpartners is wel dat in elk geval tot 1.1.2015 met bestaande netwerkorganisatie wordt gewerkt.

Preventief:

Uitgaan van preventieve benadering: een probleem in een vroegtijdig stadium boven water krijgen en oplossen. Uit de praktijk blijkt dat als problemen niet in een vroegtijdig stadium opgepakt worden, deze veelal uitgroeien tot grote problemen.

In de huidige situatie is sprake van verschillende toegangspunten tot zorg voor jeugd: CJG, BJZ, CIZ, huisarts. Deze beperken zich tot (toewijzing van) begeleiding, ondersteuning en zorg vanuit elk hun eigen financieringsstroom. Bij de decentralisatie jeugdzorg wordt er van uitgegaan dat het CJG naast hun huidige rol een belangrijke rol krijgt als toegangspoort voor zorg voor jeugd.

Het CJG functioneert nu al als toegangspoort voor 0e en 1ste lijn. Dit moet uitgebreid worden voor de nieuwe taakvelden. Wel zal de huisarts, zoals het nu in concept-wetstekst staat, als toegangspoort met een verwijzende functie blijven vervullen. Dit schept naar het idee van de gemeente onduidelijkheid: er is één route en die is via het CJG. Hopelijk geeft de landelijke wetgeving hier straks antwoord op.

5.3 Wie bepaalt welke hulp passend is ?

De vragen van ouders zijn divers en dat zal ook zo blijven. Ook verschilt de ene situatie met de andere: het ene gezin kan iets misschien zelf oplossen terwijl een ander gezin daar misschien op een bepaald moment niet toe in staat is. Ook kan tussen gezinnen een verschil in motivatie voor hulpverlening bestaan.

Een uitdaging is dat een kind/ gezin met opvoed- en opgroei problemen zo spoedig mogelijk met de juiste professional in contact komt om zijn/ haar vraag op te lossen. Door de diversiteit van vragen/situaties die er zijn is het wenselijk te kiezen voor verschillende aanvliegroutes.

In de inleiding is naar voren gekomen dat er de afgelopen jaren een enorme toevlucht is geweest naar de zwaardere vormen van gespecialiseerde jeugdzorg. Om aan te sluiten op de ondersteuningsbehoefte van het kind/ gezin is het belangrijk dat de professionals die de keuze van inzet van opvoedondersteuning maken geëquipeerd zijn hierin goede keuzes te maken zodat effectieve hulp geboden wordt.

Risicotaxatie en eerste grove vraag-analyse

Denkbaar is dat via een risicotaxatie-model en een aantal logische stappen in een beslisboom op snelle wijze een eerste globale analyse kan worden gemaakt van de aard van de vraag (chronisch aandoening of enkelvoudige/ meervoudige opvoedvraag) en de ernst van de problematiek. Dit verhoogt de kans dat de ondersteuning vanaf het begin af aan met de gepaste snelheid en op het juiste niveau wordt ingestoken (licht of zwaar).

Een onveilige situatie kan bepaald worden op basis van een risicotaxatie, die in elk geval antwoord geeft op de volgende vragen:

(1) zijn er vermoedens/ aanwijzingen dat de jeugdige op dit moment in een onveilige situatie verkeert?

(2) zijn er aanwijzingen voor bedreigend handelen/ nalaten van ouders?

Integrale analyse:

- o Toets alleen grondig waar nodig (voorheen indicatie): gespecialiseerde en dure zorgaanbod.
- o Probeer de zorg zoveel mogelijk te organiseren vanuit één gezamenlijke diagnose/één diagnostisch kader. Zorg voor afstemming in zorgprogramma's.
- o Integraal situatie kind/gezin bekijken: gegevensoverdracht (digitale dossiers en informatie zoveel mogelijk volgens een standaard vorm uit te wisselen) en werken met vraagverheldering.

5.4 Gezinscoördinatie

Eén gezinsplan

Of het nu lichte of zware vormen van gezinsondersteuning betreft, wanneer er verschillende problemen/ vraagstukken binnen een gezin spelen is het van belang dit middels één gezinsaanpak op te pakken⁸.

Er wordt gewerkt vanuit het principe 'één gezin één plan' om de ondersteuning effectiever te maken en overzichtelijk te houden. Ieder kind maakt onderdeel uit van een gezinssysteem. Het gezin is vertrekpunt voor de begeleiding van het kind of de kinderen. Zo wordt geïnvesteerd in verbetering van alle factoren die van invloed zijn op het gezond en veilig opgroeien van een kind, niet alleen de kindfactoren. Ook wordt zo voorkomen dat broers en zussen buiten beeld van de begeleiding blijven terwijl zij zich in eenzelfde risicovolle of problematische opvoedsituatie bevinden. Dit principe bevordert, ondersteunt en bewaakt de gecoördineerde inzet van begeleiding op het moment dat er meerder organisaties bij een gezin betrokken zijn. De motivatie van het gezin en hun omgeving is hierbij leidend. Voor elke concrete ondersteuningsvraag wordt vervolgens de vraag beantwoord of er binnen het afgesproken werkgebied één of meerdere aanbieders aanwezig zijn die de vraag passend kunnen beantwoorden.

Een gemeenschappelijk plan alleen is echter niet voldoende om de effectiviteit en resultaatgerichtheid te vergroten. Ook beperking van het aantal betrokken ondersteuners draagt daaraan bij.

⁸ Wel zullen verschillende vragen in de uitvoering om verschillende aanpak/ accenten vragen en zal het ene plan meer uitgebreid zijn dan het andere (zie bijlage 1. Algemene stappen voor het bieden van ondersteuning in een gezin):

Tot nu toe was het CJG slechts verantwoordelijk voor een deel van dit proces: zodra er een doorverwijzing heeft plaatsgevonden (via BJZ) en er geen tussentijdse signalen binnenkomen dat de hulpverlening niet goed loopt, verdwijnt het gezin voor het CJG uit beeld. Logisch is dan ook dat het einddoel in een huidig gezinsaanpak over het algemeen niet de oplossing voor het gezin betreft, maar (slechts) de toeleiding naar hulp.

Coördinatie van zorg in het gezin

Indien er meerdere problemen in een gezin spelen, waarbij het gezin (tijdelijk) niet meer alle touwtjes in handen heeft is het belangrijk dat de ondersteuning die het gezin nodig heeft gecoördineerd plaatsvindt. Dit betekent niet dat er een extra laag voor het gezin moet worden geschapen, maar juist dat iemand het gezin feitelijk ondersteunt en daarnaast zorgt voor communicatie met en afstemming tussen alle (overige) partijen die in het gezin ondersteuning bieden. Coördinatie en begeleiding liggen in één hand.

-A- Hulp bij een chronische of structurele lichamelijke / geestelijke beperking

Een deel van de problematiek in de jeugdzorg zijn kinderen die kampen met een chronische of structurele lichamelijke/ geestelijke beperking. Ondersteuning die voor deze gezinnen nodig is zal veelal van lange duur zijn.

Bij structurele langdurige hulp zal sprake zijn van specialistisch hulpaanbod en zal over het algemeen een toets (voorheen indicatie) nodig zijn om te bepalen of en hoe deze hulp ingezet moet worden.

-B- Welke hulp behoort grofweg bij welke opvoedsituatie en hoe gaat coördinatie van zorg?

We hebben aangegeven dat we het organiseren van de hulpvraag willen laten afhangen van de vraag. Deze verschilt per opvoedsituatie (zie bijlage 1 voor een indeling in opvoedingssituaties).

1) Geen coördinatie nodig bij gewoon opvoeden:

In deze situaties lossen ouders het zelf op en spreken we niet van Coördinatie van zorg.

2) Duwtje in de rug bij opvoedingsspanning

- Dit kan een eenvoudige vraag betreffen:
De betrokken professional pakt dit op en werkt 'naast ouder of kind' naar oplossing toe. Dit het liefst met een korte oplossingsgerichte aanpak (kan in enkele gesprekken tot oplossing leiden, bijv. zodat ouder weet hoe met zo'n situatie om te gaan of kan in huidige situatie ook een doorverwijzing zijn naar bijv. huisarts, orthopedagoog, maatschappelijk werk of BJZ.), waarbij herstel regie gezin centraal staat.

- Wanneer de vraag meervoudig is:

Op basis van het regionaal opgestelde model van coördinatie van zorg, een coördinator van zorg toegewezen. Op dit moment zijn dat ofwel algemeen maatschappelijk werk, JGZ ofwel MEE (wanneer BJZ betrokken is spreken we niet meer van opvoedingsspanning, maar opvoedcrisis of –nood).

Multidisciplinair team is, zo gewenst, inzetbaar:

Zoals nu al gebruikelijk in het JNS. Aan het JNS nemen de volgende organisaties deel: IB-ers basisscholen, peuterspeelzaal, JGZ (0-4 jaar) en JGZ (4+), algemeen maatschappelijk werk, BJZ, politie, jongerenwerker, iemand van de kerk. Met toestemming van ouders wordt in dit team gekeken welke professionals bij het gezin betrokken zijn en wordt er een plan van aanpak opgesteld, waarbij wordt aangegeven aan welk doel wordt gewerkt en wie wat doet om dit doel te bereiken.⁹

Wanneer gespecialiseerde zorg nodig is wordt een cliënt vanuit CJG niet overgedragen aan een andere instelling, maar wordt de expertise van die instelling ingevoegd in het traject dat vanuit het CJG (coördinator van zorg) al bij het gezin is ingezet.

3) Gezinscoach bij opvoedcrisis

Voor jongeren en/of hun gezinnen met complexe, meervoudige problemen zijn er straks gezinscoaches die werken volgens de uitgangspunten van de integrale, gezinsgerichte aanpak (WrapAround Care). De gezinscoach is zonder indicatie inzetbaar. Zijn caseload varieert afhankelijk van de zelfredzaamheid van de jeugdige en/of ouder en de ernst van de problematiek.

We beogen een substantiële capaciteit aan gezinscoaches voor zowel de lichtere als de zwaardere (multi-) probleemgezinnen en jongeren, zodat meer gezinnen dichtbij ondersteuning krijgen. Gedacht wordt aan een team van ambulante werkers met verschillende achtergronden en expertises. Op basis van soort gezin en problematiek die in het gezin speelt kan op deze wijze een professional worden ingezet die het best bij de situatie van het gezin past. Deze ambulante werker blijft de gezinscoach bij het gezin totdat de problematiek is opgelost. Dit betekent niet dat professionals er is om problematiek op te lossen en gezinsleden achterover kunnen leunen: aan gezinsleden zelf wordt gevraagd “de pen op te pakken” en (mee) te werken aan een oplossing voor de situatie in hun gezin.

Als er vragen zijn die een gezinscoach vanuit zijn/haar eigen professie niet kan beantwoorden kan hij/zij ruggenspraak doen in het team. Wanneer het gewenst en nodig is kan de gezinscoach een andere professional bij het gezin betrekken. De regie en coördinatie blijft echter wel bij dezelfde gezinscoach, hij vliegt alleen waar nodig andere professionals in die een aanvullende expertise hebben.

Gezinscoaches weten waar hun grenzen liggen en wie ze kunnen inschakelen als een casus hun mandaat te boven gaat.

⁹ Wellicht verandert de wijze van organiseren in de toekomst, maar uitgangspunt blijft een multidisciplinair lokaal overleg waar casuïstiek besproken kan worden.

Met een dergelijke werkwijze wordt momenteel in een experiment in de gemeente Apeldoorn ervaring opgedaan. Gezien de grootte van Scherpenzeel zal naar verwachting met één of meerdere andere gemeenten moeten worden samengewerkt om een dergelijk team te kunnen realiseren.

4) Gezinsmanager bij opvoednood:

Bij opvoedingsnood- en -crisis is de veiligheid van het kind in geding en is specialistische hulp nodig. Het kan bijvoorbeeld gaan om psychologische hulp, of in geval van onveilige situaties om een (tijdelijke) uithuisplaatsing. Als de veiligheid van de kinderen in het geding is, heeft het kind bescherming nodig en zal de zorg dwingend moeten worden opgelegd aan ouders.

Van opvoedingsnood is sprake wanneer er (een vermoeden van) kindermishandeling is, justitie bij kind/gezin betrokken is, een kind dat onder toezicht is gesteld of wanneer de problematiek uit de hand loopt en ouders zwakbegaafd zijn of als ouders en/of jongeren niet te motiveren zijn.

Deze vorm van zorgcoördinatie wordt gekenmerkt door specialistische interventies die zijn toegesneden op de doelgroep. Bijvoorbeeld uitgevoerd door een gezinsmanager. Deze moet zorgen voor: rust in het gezin, minder langs elkaar werkende hulpverleners en sneller ingrijpen als dat nodig is. En vooral: minder escalaties, waar nodig goed combinatie tussen zorg en repressieve aanpak.

De gezinsmanager kan zich meerdere uren per week inzetten voor het gezin. Vanwege het specialistische karakter en de intensiteit kan specialistische zorgcoördinatie meestal niet geboden worden door een van de professionals die al is betrokken bij het gezin.

Bijlage 1:

Uitgangspunten Scherpenzeel voor de nota Maatschappelijke Ontwikkeling:

1. Klant centraal
De samenleving maak je met elkaar, het gaat om mensenwerk, respectvol omgaan met elkaar is cruciaal om resultaten te bereiken.
2. Preventief
Vroegtijdige signalering, informatie en advies en inzet kan voorkomen dat kleine problemen uitgroeien tot grote problemen.
3. Integraal
Het komt voor dat een klant niet met 1 'probleem' van doen heeft, maar met een combinatie van meerdere. Deze kunnen o.a. te maken hebben met werk, opvoeding, inkomen, huisvesting, gezondheid, invulling van de dag en sociale contacten. Problemen die met elkaar samenhangen moeten ook in samenhang worden aangepakt.
Bovendien staat een klant niet op zichzelf; iedereen heeft in meer of minder mate te maken met sociale verbanden (gezinsleden, familie, kennissen, kerk, verenigingsleven, werk, school)
4. Oplossingsgericht
De vraag van de klant moet worden beantwoord én het 'probleem' moet worden opgelost. Het gaat hierbij om een aanvaardbare oplossing tegen een betaalbare prijs.
5. Herstel zelfredzaamheid
Einddoel moet zijn dat iemand weer op eigen kracht verder kan.
6. Maatschappelijke ondersteuning en volksgezondheid sluiten aan op de directe leefomgeving en belevingswereld van de burger.
7. Lokaal wat lokaal kan, regionaal als het voor Scherpenzeel meer voordeel biedt.

Opvoedingssituaties

Wanneer je kijkt vanuit draagkracht-/draaglastverhouding zijn op hoofdlijnen vier verschillende opvoedingssituaties¹⁰ te herkennen:

- a) Opvoedingsvragen:
De draagkracht - draaglast verhouding in het gezin is in balans.

Beschrijving situatie:

- Vragen van ouders zijn naar tevredenheid op te lossen
- Ouders voelen zich competent
- Ouders hebben behoefte aan informatie en uitwisselen van ervaringen
- De steun in het eigen netwerk voldoet
- Er kunnen vragen zijn rondom de ontwikkeling van het kind (bijv. is het gewoon dat mijn kind altijd zo doet?)
- De regie van eventuele zorg ligt in handen van ouders of de jongere zelf, advies vanuit de 1e lijns organisaties voor zorg voor jeugd kan gewenst zijn.

¹⁰ Bron: Kousemaker, zie voor uitgebreider overzicht bijlage?

- b) Opvoedingsspanning:
De draagkracht - draaglast verhouding in het gezin raakt soms in onbalans

Beschrijving situatie:

- Opvoedingsvragen van ouders zijn niet soepel oplosbaar, er is sprake van beginnende problemen
- Ouders twijfelen soms aan de eigen opvoedingsvaardigheden, competenties
- Ouders hebben behoefte aan vrijblijvend advies en ondersteuning, bijvoorbeeld van een professional
- De ondersteuning van het eigen netwerk komt soms tekort
- Er kan sprake zijn van spanning rond de ontwikkeling van het kind (bijv. waarom wordt mijn kind steeds gepest?)
- De regie van de eventuele zorg ligt liefst in handen van ouders of de jongere zelf, ondersteuning ook in de regie vanuit de 1e lijns organisaties voor zorg voor jeugd kan gewenst zijn.

- c) Opvoedingscrisis:
De draagkracht - draaglast verhouding in het gezin is verstoord

Beschrijving situatie:

- Opvoedingsproblemen worden acuut - escaleren
- Het gevoel bij ouders van competente opvoeders is (tijdelijk) verdwenen
- Ouders hebben directe behoefte aan opvoedingsondersteuning/ steun en/of behandeling
- De steun in het eigen netwerk is onvoldoende
- Er kunnen vragen zijn rondom een ontwikkelingscrisis van het kind (bijvoorbeeld: mijn kind heeft mij bedreigd met een mes, wat moet ik doen?)
- De regie kan vanuit de 1e of 2e lijn vormgegeven worden, de behandel-coördinatie ligt in handen van de 2e lijn

- d) Opvoedingsnood:
De draagkracht - draaglast verhouding in het gezin is acuut en ernstig verstoord

Beschrijving situatie:

- Opvoedingsproblemen zijn hardnekkig en complex
- Ouders voelen zich machteloos en incompetent aangaande de opvoeding
- Ouders hebben behoefte aan intensieve opvoedingsondersteuning/ behandeling
- De steun in het eigen netwerk is onvoldoende of niet aanwezig
- Er kunnen vragen zijn rondom de ontwikkelingsnood van het kind (bijv.: mijn kind heeft een ontwikkelingsachterstand van twee jaar, hoe ga ik hiermee om?)

De top 10 van veelvoorkomende (beginnende) problemen waar opvoedingsondersteuning op moet aansluiten¹¹.

- van dwars gedrag tot gedragsproblemen
- van grensoverschrijdend gedrag tot delinquentie
- van drukke kinderen tot ADHD
- van gewone angsten tot fobieën
- van gewone dip tot depressie
- van plagen tot pesten
- van geen zin hebben in school tot schooluitval
- van experimenteren met naar misbruik van middelen
- van seksuele interesses tot seksuele grenzeloosheid
- van ongezonde levensstijl tot overgewicht

Algemene stappen voor het bieden van ondersteuning in een gezin:

1. Signaleren en melden

Elke bij een gezin betrokken professional kan signaleren dat er bij een gezin behoefte bestaat aan ondersteuning c.q. een onderbuik gevoel hebben dat er een risicovolle situatie bestaat voor een kind/ gezin¹². Deze professional meldt dat in alle gevallen aan de CJG-coördinator. Ook wanneer de situatie de expertise van betrokken professional te boven gaat of een situatie te weinig voortgang heeft wordt dit aan de CJG-coördinator gemeld.

2. Verwerken van meldingen

Op basis van het afgegeven onderbouwde signaal maakt de CJG-coördinator met een risico-taxatie instrument een inschatting van de aard en ernst van de problematiek. Aan de melder wordt aangegeven of het signaal opgepakt is.

3. Verzamelen van informatie

De zorgcoördinator inventariseert welke problemen er zijn en welke doelen de gezinsleden hierin willen bereiken. Hij inventariseert ook welke professionals en mensen uit het eigen sociaal netwerk al een rol spelen. Bovendien toetst de zorgcoördinator de veiligheid van de kinderen.

4. Vaststellen van zorgbehoefte

De zorgcoördinator inventariseert bij de gezinsleden of er extra hulp nodig is om de problemen op te lossen en de eigen doelen te bereiken. Als extra hulp nodig is, wordt de vraag gesteld welke hulp dat zou kunnen zijn. Bij twijfels over de veiligheid bespreekt de zorgcoördinator zijn zorgen hierover met het gezin. Waar nodig maakt hij hierover verplichtende afspraken met de ouders.

5. Gezinsplan opstellen

De zorgcoördinator organiseert een bespreking. Op basis van de inventarisatie van de problemen, de hulpvraag en de ondersteuningsbehoefte wordt in een gezamenlijke bespreking van alle betrokken hulpverleners en de gezinsleden een gezinsplan opgesteld. De

¹¹ Bron: www.nji.nl, zie bijlage 1 voor een opsomming van deze top 10.

¹² Uiteraard kunnen ook andere personen (al dan niet anoniem) een melding doen.

zorgcoördinator zorgt ervoor dat alle betrokkenen een exemplaar van het gezinsplan ontvangen.

6. *Uitvoeren*

Het gezinsplan vormt de leidraad voor alle betrokken professionals. Een ieder werkt aan dezelfde doelen. Een ieder is verantwoordelijk voor de uitvoering van de geplande activiteiten of interventies: op het juiste moment de juiste bijdrage.

7. *Monitoren*

De zorgcoördinator heeft de taak om de uitvoering van het gezinsplan te bewaken. Hij toetst of de afgesproken activiteiten ook uitgevoerd worden en of de beoogde doelen gerealiseerd zijn. Ook bij het evalueren van het gezinsplan en de doelen werken gezinsleden, betrokkenen uit het netwerk en professionals met elkaar samen op van te voren vastgestelde tijdstippen. Dat kan bilateraal op onderdelen (gezin met een van de hulpverleners). Steeds opnieuw wordt gekeken of de ouders de regie zelf weer kunnen oppakken.

8. *Afsluiten c.q. nazorg en evalueren*

Bij afronding zijn er twee mogelijkheden: 1. positieve afronding van de zorgcoördinatie; 2. afronding van de zorgcoördinatie met vinger aan de pols (een persoon uit het sociaal netwerk of een professional blijft het functioneren van het gezin een periode in de gaten houden).

Bijlage 2. Afkortingen

Afkortingen:

CJG	Centrum Jeugd en Gezin
AMK	Advies- en meldpunt kindermishandeling
SHG	Steunpunt huiselijk geweld
AWBZ	Algemene wet bijzondere ziektekosten
BJZ	Bureau Jeugdzorg
WJZ	Wet op de jeugdzorg
CIZ	Centrum Indicatiestelling Zorg
JOS	Jeugd in Ontwikkeling Scherpenzeel
GGZ	Geestelijk gezondheidszorg
IB-er	Intern begeleider op school
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
JNS	Jeugd Netwerk Scherpenzeel
MEE	MEE biedt kortdurende ondersteuning aan mensen met een beperking en/of chronische ziekte en hun netwerk in de vorm van cliëntgerichte informatie, advies en doorverwijzing.
LVB/LVG	Licht verstandelijk beperkt/gehandicapt
OM	Openbaar Ministerie
(V)OTS	Voorlopige Onder toezichtstelling
JR	Jeugd Reclassering
RvK	Raad voor de Kinderbescherming
WMO	Wet maatschappelijke ondersteuning

Begrippen:

Nulde lijn:	Onder andere: Vrijwilligers, verenigingen, vrienden, mantelzorg, onderwijs
Eerste lijn:	Hulpverlenende instellingen zonder voorafgaande indicatiestelling door Bureau Jeugdzorg. (onder andere: Maatschappelijk werk, welzijnswerk, jeugdgezondheidszorg, huisartsen, verloskundigen, MEE, Consultatiebureau).
Tweede lijn:	Gespecialiseerde jeugdzorg (na indicatie BJZ, of doorverwijzing door huisarts)